UG SO S4-03
(DSC/DSE)

চাৰি বছৰীয়া স্নাতক পাঠ্যক্ৰম

(চি.বি.চি.এচ., এন. ই. পি. ২০২০ অনুসৰি)

চতুৰ্থ ষাণ্মাসিক

উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ সমাজতত্ত্ব

সমাজতত্ত্ব

সূর্য্যকুমাৰ ভূঞা সমাজ বিজ্ঞান অধ্যয়ন সত্ৰ

কৃষ্ণকান্ত সন্দিকৈ ৰাজ্যিক মুক্ত বিশ্ববিদ্যালয়

বিষয় বিশেষজ্ঞ মণ্ডলী

অধ্যাপক জ্যোতি প্রসাদ শইকীয়া, ডিব্রুগড় বিশ্ববিদ্যালয়
ড^{0} নির্মালী গোস্বামী, তেজপুৰ কেন্দ্রীয় বিশ্ববিদ্যালয়

পাঠ্যবিষয়ৰ সমন্বয়ৰক্ষী ঃ গার্গী গায়ন, কৃষ্ণকান্ত সন্দিকৈ ৰাজ্যিক মুক্ত বিশ্ববিদ্যালয়

প্রস্তুতি গোটৰ সদস্য

অধ্যায়	*অৰিহণা যোগাইছে*	*ভাষান্তৰকাৰী*
১	ৰিশ্বিকা বৰুৱা	গীতাঞ্জলি মেধি, কৃষ্ণকান্ত সন্দিকৈ ৰাজ্যিক মুক্ত বিশ্ববিদ্যালয়
২	বনশ্রী বৰা	সীমান্ত বর্মন
৪	মূর্চ্ছনা কৌশিক	গীতাঞ্জলি মেধি, কৃষ্ণকান্ত সন্দিকৈ ৰাজ্যিক মুক্ত বিশ্ববিদ্যালয়
৫	মৌচুমী নাথ	ড^{0} প্রভাত ভূঞা
৬	চিহ্নিতা বৰুৱা	ৰূপাঞ্জলি চেতিয়া
৭	ডোলা বৰকটকী	দীপাঞ্জলি শর্মা
৮, ৯	মাধুর্য সন্দিকৈ	গীতাঞ্জলি মেধি
১০	উদ্দীপ্ত ফুকন	গীতাঞ্জলি মেধি
১১	ড^{0} পিয়াসী দত্ত	দীপাঞ্জলি মেধি
১২	প্রিয়াংকু হাজৰিকা	সীমান্ত বর্মন
১৩	ঋতুপর্ণা চৌধুৰী	ৰূপাঞ্জলি চেতিয়া

সম্পাদক মণ্ডলী ঃ

বিষয়বস্তু (ইংৰাজী সংস্কৰণ) ঃ ড^{0} শ্বাবিনা য়াচমিন শইকীয়া
সহযোগী অধ্যাপিকা, গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়

ভাষা সম্পাদনা ঃ ড^{0} নিভা ৰাণী ফুকন, কৃষ্ণকান্ত সন্দিকৈ ৰাজ্যিক মুক্ত বিশ্ববিদ্যালয়

গাঁথনিক সম্পাদনা ঃ গার্গী গায়ন, কৃষ্ণকান্ত সন্দিকৈ ৰাজ্যিক মুক্ত বিশ্ববিদ্যালয়

প্রথম প্রকাশ ঃ জুলাই, 2019, **দ্বিতীয় প্রকাশ ঃ** মে', 2025 **ISBN : 978-93-89123-25-8**

This Self Learning Material (SLM) of the Krishna Kanta Handiqui State Open University is made available under a Creative Commons Attribution-Non Commercial-Share Alike 4.0 License (international): http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/

কৃষ্ণকান্ত সন্দিকৈ ৰাজ্যিক মুক্ত বিশ্ববিদ্যালয়ৰ হৈ পঞ্জীয়কৰ দ্বাৰা মুদ্রিত আৰু প্রকাশিত।

মুখ্য কার্যালয় ঃ পাটগাঁও, ৰাণী গেট, গুৱাহাটী - ৭৮১ ০১৭
নগৰ কার্যালয় ঃ ৰেচম নগৰ, খানাপাৰ, গুৱাহাটী -৭৮১০২২; Web : www.kkhsou.ac.in

পাঠ্যবিষয়ৰ পৰিচয় ঃ

কৃষ্ণকান্ত সন্দিকৈ ৰাজ্যিক মুক্ত বিশ্ববিদ্যালয়ৰ সংশোধিত ষান্মাসিক ব্যৱস্থাৰ অধীনত সমাজতত্ত্ব বিভাগৰ স্নাতক মহলাৰ চতুর্থ ষাণ্মাসিকৰ শিক্ষার্থীৰ বাবে এই পাঠ্যবিষয়খন প্রস্তুত কৰা হৈছে। পাঠ্যবিষয়খনৰ শীর্ষক হ'ল 'উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ সমাজতত্ত্ব'। ভাৰতৰ উত্তৰ-পূব অঞ্চলটো বৈচিত্র্যময়। এই বৈচিত্র্যই অঞ্চলটোক এক অনন্য পৰিচয় প্রদান কৰিছে। অঞ্চলটোৰ আঠখন ৰাজ্যতে কিছুমান উমৈহতীয়া বৈশিষ্ট্য আৰু সমস্যা আছে। এই পাঠ্যবিষয়টো পঢ়ি শিক্ষার্থীয়ে উত্তৰ-পূর্বাঞ্চলৰ সৈতে জড়িত বিভিন্ন দিশ আৰু সমস্যাৰ বিষয়ে বহলাই বুজিব পাৰিব।

প্রথম অধ্যায়ৰ শিৰোনাম হ'ল 'উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ ধাৰণা' ঃ প্রাচীন, ঔপনিৱেশিক আৰু উত্তৰ ঔপনিৱেশিক যুগ, ইয়াত উত্তৰ-পূৱ ভাৰত নামৰ ধাৰণাটোৰ কেনেদৰে উত্থান ঘটিল তাৰ পৃষ্ঠভূমি সম্পর্কে আলোচনা কৰা হৈছে।

দ্বিতীয় অধ্যায়টি হ'ল 'উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ অৱস্থিতি আৰু পৰিবেশতন্ত্র। ইয়াত অঞ্চলটোৰ ভৌগোলিক অৱস্থান, পাৰিপার্শ্বিক তথা বিৰল প্রজাতিৰ জীৱ-উদ্ভিদৰ বিষয়ে আলোচনা কৰা হৈছে।

'অসমৰ ৰাজ্য গঠন প্রক্রিয়া' শীর্ষক তৃতীয় অধ্যায়ত আহোম আৰু বৃটিছৰ শাসনকালত অসমৰ ৰাজ্য গঠন প্রক্রিয়া কেনে আছিল সেয়া বহলাই আলোচনা কৰা হৈছে।

চতুর্থ অধ্যায়টিৰ নাম হ'ল 'স্বাধীনোত্তৰ কালৰ ৰাজ্য গঠন প্রক্রিয়া—বিভিন্ন ৰাজ্য আৰু স্বায়ত্ব শাসিত পৰিষদৰ গঠন'। এই অধ্যায়টিত ভাৰতে স্বাধীনতা লাভ কৰাৰ পাছত কেনেদৰে উত্তৰ-পূব অঞ্চলত নতুন ৰাজ্যই জন্ম লাভ কৰিছিল সেই বিষয়ে আলোচনা কৰা হৈছে।

'উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ জনগাঁথনি' শীর্ষক পঞ্চম অধ্যায়টিত আলোচনা কৰা বিষয়বোৰ হ'ল অঞ্চলটোৰ বিভিন্ন জাতিভিত্তিক, ভাষিক তথা ধর্মভিত্তিক সংৰচনা। লগতে অধ্যায়টিত অঞ্চলটোৰ জনসংখ্যা ঘনত্ব,লিংগ অনুপাত গ্রাম্য-নগৰীয় অনুপাত সম্পর্কেও আলোচনা কৰা হৈছে।

ষষ্ঠ অধ্যায়ৰ নাম হ'ল 'উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ ৰাজ্যসমূহৰ প্রধান জনজাতিসমূহৰ মাজত সামাজিক প্রতিষ্ঠানসমূহ। এই অধ্যায়ত অঞ্চলটোৰ বিবাহ প্রথা, পৰিয়াল, স্বজনতা, ধর্ম, অর্থনীতি আৰু ৰাজনৈতিক প্রণালীবোৰৰ বিষয়ে আলোচনা কৰা হৈছে।

'উত্তৰ-পূব ভাৰত আৰু প্রব্রজন' হ'ল সপ্তম অধ্যায়ৰ শিৰোনাম। এই অধ্যায়টিত অসমলৈ প্রব্রজন কৰা বিভিন্ন দল /গোট, তেওঁলোকৰ বৃত্তি আৰু এনে প্রব্রজনৰ পৰিণাম সম্পর্কে বহলাই আলোচনা কৰা হৈছে।

এই খণ্ডটো অধ্যয়ন কৰোঁতে মূল পাঠৰ সোঁ তথা বাওঁফালে কিছুমান আয়তাকাৰ বাকচ লক্ষ্য কৰিব। এইবোৰত মূল পাঠত থকা নতুন শব্দ আৰু পৰিভাষাসমূহৰ অর্থ সন্নিৰিষ্ট হৈছে। সেইদৰে — 'জানি থোৱা ভাল ' বাকচবোৰত মূল পাঠৰ সৈতে জড়িত কিছু গুৰুত্বপূর্ণ তথ্যৰ সম্ভেদ আছে। প্রতিটো অধ্যায়ত থকা 'চিন্তা-চর্চা কৰক'সমূহে অধ্যয়ন অধিক সক্রিয় আৰু ফলপ্রসূ হোৱাত সহায় কৰিব। আকৌ, 'অগ্রগতি নিৰীক্ষণ'যোগে আগবঢ়োৱা প্রশ্নাৱলীয়ে অধ্যয়নৰ অগ্রগতি সম্পর্কে স্ব-পৰীক্ষণৰ সুবিধা দিব। অধ্যয়নৰ লগে লগে উক্ত প্রশ্নাৱলীৰ উত্তৰসমূহ লিখি শেষত দিয়া 'অগ্রগতিৰ খতিয়ান'ৰ সৈতে ৰিজাই চোৱাটো অধিক লাভদায়ক হ'ব। অধ্যায়টিত আলোচিত বিভিন্ন বিষয়সমূহৰ বিস্তৃত অধ্যয়নৰ বাবে 'অধিক জানিবলৈ' শিতানত উল্লেখ থকা গ্রন্থসমূহ সাৰথিস্বৰূপ। অধ্যায়বোৰৰ শেষত 'আৰ্হি প্রশ্ন' হিচাপে কেইটিমান প্রশ্নৰ আৰ্হিও তুলি দিয়া হৈছে। শেষৰ অধ্যায়টিৰ পাছত কেইখনমান 'প্রসঙ্গ পুথি'ৰ নাম উল্লেখ কৰা হৈছে। সেইকেইখন পুথিৰ সহায়েৰেই মূলতঃ এই খণ্ডত উল্লেখ থকা অধ্যায়সমূহ প্রস্তুত কৰা হৈছে। আপোনালোকে বিশদভাৱে কোনো বিষয় জানিবলৈ হ'লে সেইকেইখন পুথি অধ্যয়ন কৰিব পাৰিব।

পাঠ্যবিষয়ৰ অষ্টম অধ্যায়টিৰ শিৰোনাম হ'ল 'উত্তৰ-পূব ভাৰতত নৃগোষ্ঠীয় পৰিচয়'। ইয়াত নৃগোষ্ঠীবাদৰ ধাৰণা আৰু উত্তৰ-পূৱ ভাৰতৰ বিভিন্ন নৃগোষ্ঠীয় সম্প্রদায়ৰ আন্তঃসাম্প্রদায়িক সম্পর্কৰ বিষয়ে আলোচনা কৰা হৈছে।

নৱম অধ্যায় 'অসমত স্বায়ত্বশাসন বিচাৰি চলা আন্দোলনবোৰ'। ইয়াত অসমৰ বিভিন্ন নৃগোষ্ঠীয় সম্প্রদায়ে চলোৱা স্বায়ত্ব শাসন কেন্দ্রিক আন্দোলনৰ বিষয়ে আলোচনা কৰা হৈছে।

দশম অধ্যায়ৰ শিৰোনাম হ'ল 'উত্তৰ-পূব ভাৰতত বিদ্রোহাৱস্থা'। ইয়াত অঞ্চলটোত উত্থান ঘটা বিদ্রোহাৱস্থাৰ আঁৰৰ কাৰণ, বিকাশ আৰু প্রধান বিদ্রোহী সংগঠনবোৰৰ বিষয়ে আলোচনা কৰা হৈছে।

'উত্তৰ-পূব ভাৰতত ভূমি সম্পর্ক' হ'ল একাদশ অধ্যায়ৰ শিৰোনাম। ইয়াত অঞ্চলটোত ভূ-সম্পত্তিৰ অধিকাৰী হোৱাৰ নিয়ম আৰু কৃষি ভিত্তিক গাঁথনিবোৰৰ বিষয়ে আলোচনা কৰা হৈছে।

দ্বাদশ অধ্যায়টিৰ নাম হ'ল 'উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ অর্থনৈতিক সমস্যা'। অধ্যায়টিত অঞ্চলটোৰ নিবনুৱা সমস্যা, আন্তঃগাঁথনিমূলক সমস্যা আৰু ঔদ্যোগিকীকৰণৰ সমস্যাৰ আলোচনাক স্থান দিয়া হৈছে।

ত্রয়োদশ তথা সর্বশেষ অধ্যয়টিৰ শিৰোনাম হ'ল 'উত্তৰ-পূব ভাৰতত উন্নয়ন'। এই অধ্যায়টিত উত্তৰ-পূব পৰিষদ আৰু উত্তৰ-পূব অঞ্চল উন্নয়ন মন্ত্রালয় () আদিৰ দৰে বিভিন্ন অভিকৰণৰ লগতে অঞ্চলটোৰ উন্নয়ন প্রক্রিয়া ত্বৰান্বিত কৰিবলৈ চৰকাৰে গ্রহণ কৰা 'পূবলৈ চাওক নীতি' আদিৰ দৰে কার্যকলাপৰ বিষয়ে আলোচনা কৰা হৈছে।

এই খণ্ডটো অধ্যয়ন কৰোঁতে মূল পাঠৰ সোঁ তথা বাওঁফালে কিছুমান আয়তাকাৰ বাকচ লক্ষ্য কৰিব। এইবোৰত মূল পাঠত থকা নতুন শব্দ আৰু পৰিভাষাসমূহৰ অর্থ সন্নিৱিষ্ট হৈছে। সেইদৰে — 'জানি থোৱা ভাল' বাকচবোৰত মূল পাঠৰ সৈতে জড়িত কিছু গুৰুত্বপূর্ণ তথ্যৰ সম্ভেদ আছে। প্রতিটো অধ্যায়ত থকা 'চিন্তা-চর্চা কৰক'সমূহে অধ্যয়ন অধিক সক্রিয় আৰু ফলপ্রসূ হোৱাত সহায় কৰিব। আকৌ, 'অগ্রগতি নিৰীক্ষণ'যোগে আগবঢ়োৱা প্রশ্নাৱলীয়ে অধ্যয়নৰ অগ্রগতি সম্পর্কে স্ব-পৰীক্ষণৰ সুবিধা দিব। অধ্যয়নৰ লগে লগে উক্ত প্রশ্নাৱলীৰ উত্তৰসমূহ লিখি শেষত দিয়া 'অগ্রগতিৰ খতিয়ান'ৰ সৈতে ৰিজাই চোৱাটো অধিক লাভদায়ক হ'ব। অধ্যায়টিত আলোচিত বিভিন্ন বিষয়সমূহৰ বিস্তৃত অধ্যয়নৰ বাবে 'অধিক জানিবলৈ' শিতানত উল্লেখ থকা গ্রন্থসমূহ সাৰথিস্বৰূপ। অধ্যায়বোৰৰ শেষত 'আৰ্হি প্রশ্ন' হিচাপে কেইটিমান প্রশ্নৰ আৰ্হিও তুলি দিয়া হৈছে। শেষৰ অধ্যায়টিৰ পাছত কেইখনমান 'প্রসঙ্গ পুথি'ৰ নাম উল্লেখ কৰা হৈছে। সেইকেইখন পুথিৰ সহায়েৰেই মূলতঃ এই খণ্ডত উল্লেখ থকা অধ্যায়সমূহ প্রস্তুত কৰা হৈছে। আপোনালোকে বিশদভাৱে কোনো বিষয় জানিবলৈ হ'লে সেইকেইখন পুথি অধ্যয়ন কৰিব পাৰিব।

বিষয়সূচী

পৃষ্ঠা নং

অধ্যায় ১ ঃ **উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ ধাৰণা ঃ প্ৰাচীন, ঔপনিৱেশিক আৰু উত্তৰ ঔপনিৱেশিক যুগ** 7–19
উত্তৰ-পূব ভাৰত নামৰ ধাৰণাটোৰ উত্থান

অধ্যায় ২ ঃ **উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ অৱস্থিতি আৰু পৰিৱেশতন্ত্ৰ** 20–31
উত্তৰ-পূব ভাৰত অঞ্চলটোৰ ভৌগোলিক অৱস্থান, পাৰিপাৰ্শ্বিক তথা বিৰল প্ৰজাতিৰ জীৱ-উদ্ভিদ

অধ্যায় ৩ ঃ **অসমৰ ৰাজ্য গঠন প্ৰক্ৰিয়া** 32–41
আহোম আৰু বৃটিছৰ শাসনকালত অসমৰ ৰাজ্য গঠন প্ৰক্ৰিয়া

অধ্যায় ৪ ঃ **স্বাধীনোত্তৰ যুগৰ ৰাজ্য গঠন প্ৰক্ৰিয়া—বিভিন্ন ৰাজ্য আৰু স্বায়ত্ব শাসিত পৰিষদৰ গঠন** 42–50
ভাৰতে স্বাধীনতা লাভ কৰাৰ পাছত কেনেদৰে উত্তৰ-পূব অঞ্চলত নতুন ৰাজ্যই জন্ম লাভ কৰিছিল

অধ্যায় ৫ ঃ **উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ জনগাঁথনি** 51–64
অঞ্চলটোৰ বিভিন্ন জাতিভিত্তিক, ভাষিক তথা ধৰ্মভিত্তিক সংৰচনা

অধ্যায় ৬ ঃ **উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ ৰাজ্যসমূহৰ প্ৰধান জনজাতিসমূহৰ মাজত সামাজিক প্ৰতিষ্ঠানসমূহ** 65–90
উত্তৰ-পূব ভাৰত অঞ্চলটোৰ বিবাহ-প্ৰথা, পৰিয়াল, স্বজনতা, ধৰ্ম, অৰ্থনীতি আৰু ৰাজনৈতিক প্ৰণালী

অধ্যায় ৭ ঃ **উত্তৰ-পূব ভাৰত আৰু প্ৰব্ৰজন** 91–100
অসমলৈ প্ৰব্ৰজন কৰা বিভিন্ন গোট, তেওঁলোকৰ বৃত্তি আৰু এনে প্ৰব্ৰজনৰ পৰিণাম

অধ্যায় ৮ ঃ **উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ নৃগোষ্ঠীয় পৰিচয়** 101–119
নৃগোষ্ঠীবাদৰ ধাৰণা আৰু উত্তৰ-পূৰ ভাৰতৰ বিভিন্ন নৃগোষ্ঠীয় সম্প্ৰদায়ৰ আন্তঃসাম্প্ৰদায়িক সম্পৰ্ক

অধ্যায় ৯ ঃ **অসমত স্বায়ত্ব শাসন বিচাৰি চলা আন্দোলন** 120–132
অসমৰ বিভিন্ন নৃগোষ্ঠীয় সম্প্ৰদায়ে চলোৱা স্বায়ত্ব শাসন কেন্দ্ৰিক আন্দোলনৰ

অধ্যায় ১০ ঃ **উত্তৰ-পূব ভাৰতত বিদ্ৰোহাৱস্থা** 133–144
অঞ্চলটোত উত্থান ঘটা বিদ্ৰোহাৱস্থাৰ আঁৰৰ কাৰণ, বিকাশ আৰু প্ৰধান বিদ্ৰোহী সংগঠনবোৰ

অধ্যায় ১১ ঃ **উত্তৰ-পূৱ ভাৰতত ভূমি সম্বন্ধ** 145–155
অঞ্চলটোত ভূ-সম্পত্তিৰ অধিকাৰী হোৱাৰ নিয়ম আৰু কৃষিভিত্তিক গাঁথনিবোৰ

অধ্যায় ১২ ঃ উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ অর্থনৈতিক সমস্যা 156–168
অঞ্চলটোৰ নিবনুৱা সমস্যা, আন্তঃগাঁথনিমূলক সমস্যা আৰু ঔদ্যোগিকীকৰণৰ সমস্যা

অধ্যায় ১৩ ঃ উত্তৰ-পূব ভাৰতত উন্নয়ন 169–177
উত্তৰ-পূব পৰিষদ আৰু উত্তৰ-পূব অঞ্চল উন্নয়ন মন্ত্রালয় আদিৰ দৰে বিভিন্ন অভিকৰণৰ লগতে অঞ্চলটোৰ উন্নয়ন প্রক্রিয়া

প্রসঙ্গ পুথি 178–181